ARVAMUS

.11.2026 nr 1-2/26-613/3

Kellele: Euroopa Liidu asjade komisjon
Kellelt: Põhiseaduskomisjon
Istungi kuupäev: 24. november 2026
Võtsid osa:
komisjoni liikmed: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Hanno Pevkur, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Tanel Tein

komisjoni ametnikud: Erle Enneveer (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helin Leichter (nõunik), Karin Tuulik (nõunik)

Puudus: Lauri Läänemets, Evelin Poolamets, Timo Suslov ja Jaak Valge

Kutsutud: Siseministeeriumi esindaja

Teema: ELAKile arvamuse andmine: Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise piiri- ja viisamenetluste alase andmevahetuse raamleping COM(2026) 484, 485

Ülevaade arutelust

Ando Kiviberg tutvustas Siseministeeriumi esindajat ning andis talle sõna Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise piiri- ja viisamenetluste alase andmevahetuse raamlepingu ning Eesti seisukohtade tutvustamiseks.

Siseministeeriumi esindaja selgitas, et Vabariigi Valitsuse seisukohad käsitlevad Euroopa Komisjoni esitatud nõukogu otsuse eelnõu, millega taotletakse liikmesriikide mandaati Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelise piiri- ja viisamenetluste alase andmevahetuse raamlepingu allkirjastamiseks ja ajutiseks kohaldamiseks. Raamlepingu vajadus tuleneb Ameerika Ühendriikide poolt 2022. aasta lõpus ja 2023. aasta alguses liikmesriikidele esitatud nõudest rakendada tõhustatud piirijulgeolekupartnerlust (*Enhanced Border Security Partnership*). Partnerluse rakendamine on seatud tingimuseks nii viisavabadusprogrammis osalemise jätkamisele kui ka programmiga liitumisele. Ta märkis, et kuna viisapoliitika, Schengeni piirimenetluste ja isikuandmete kaitse küsimused kuuluvad Euroopa Liidu pädevusse, on liikmesriikidel Ameerika Ühendriikidega kahepoolsete lepingute sõlmimiseks vaja ühist õiguslikku raamistikku. Raamleping ei ole vahetu teabevahetuse alus, vaid loob eeldused kahepoolsete lepingute sõlmimiseks ning tagab nende võimalikult ühetaolise sisu ja kooskõla Euroopa Liidu õigusega. Tegelik teabevahetus hakkab toimuma kahepoolsete lepingute alusel.

Raamleping määrab kindlaks teabevahetuse eesmärgi ja kohaldamisala. Teabevahetuse eesmärk on tuvastada isikud, kes võivad kujutada ohtu avalikule korrale ja julgeolekule.

Kohaldamisalasse kuuluvad Ameerika Ühendriikide kodanikud, Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud ning kolmandate riikide kodanikud, kes on liikmesriigi elanikud või kellele liikmesriik on varem viisa väljastanud. Teabevahetus toimub kaheastmeliselt: automaatne andmevahetus on lubatud piiratud ulatuses ja minimaalsete andmete alusel ning täiendavat teavet vahetatakse pädeva asutuse ametniku vahendusel. Ta tõi esile, et raamleping sätestab mõlemale poolele kohustuslikud isikuandmete kaitse tingimused, sealhulgas nõuded andmete kolmandate riikidega jagamisele ja säilitamisele ning isiku õiguskaitsevahenditele seoses tema andmete töötlemisega. Samuti tagatakse raamlepinguga vastastikkuse põhimõtte ühetaoline rakendamine ja Euroopa Liidu õigusega kooskõlas olevad isikuandmete kaitse meetmed. Ta selgitas, et raamlepingu allkirjastamisel ei ole Eestile vahetut mõju, kuid mõju avaldub selle alusel sõlmitavate kahepoolsete lepingute kaudu. Kahepoolsel lepingul on eeldatavalt positiivne mõju välissuhtlusele ja julgeolekule, kuna see võimaldab Eestil saada juurdepääsu Ameerika Ühendriikide sisejulgeolekuministeeriumi andmebaasile ning teha päringuid avalikule korrale ja julgeolekule võimalikku ohtu kujutavate isikute tuvastamiseks ja nende riiki saabumise tõkestamiseks. Eesti jätkuv osalemine viisavabadusprogrammis toetab rahvusvahelist suhtlust ja Eesti rahvusvahelist mainet ning aitab hoida suhteid Ameerika Ühendriikidega.

Siseministeeriumi esindaja sõnas, et kahepoolse lepingu rakendamata jäämisega kaasneks oht, et Eesti arvatakse viisavabadusprogrammist välja. Sellisel juhul muutuks Eesti kodanikele Ameerika Ühendriikidesse reisimisel viisa taotlemine kohustuslikuks ning reisimine senisest kulukamaks ja keerukamaks. Kahepoolse lepingu rakendamiseks on vaja teha infotehnoloogilisi arendusi, millega kaasnevad kulud. Kulude täpset suurust ei ole praegu võimalik hinnata, sest enne raamlepingu allkirjastamist ei saa alustada kahepoolseid läbirääkimisi. Kahepoolse lepingu ettevalmistamisse kaasatakse Justiits- ja Digiministeerium ning Välisministeerium. Vabariigi Valitsus toetab raamlepingu allkirjastamist ja ajutist kohaldamist, kuna see loob vajaliku õigusliku raamistiku ning selle tingimused on kohustuslikud nii liikmesriikidele kui ka Ameerika Ühendriikidele. Lisaks tuleb arvestada ajasurvega, sest Ameerika Ühendriigid ei ole loobunud nõudest rakendada partnerlus 2026. aasta lõpuks ning hakkavad alates 2027. aastast hindama viisavabadusprogrammis osalevaid riike ka selle tingimuse täitmise alusel. Kui Eesti ei jõua vajalikuks ajaks kahepoolset lepingut ja infotehnoloogilisi arendusi ette valmistada, võib sattuda ohtu Eesti jätkuv osalemine viisavabadusprogrammis.

Helir-Valdor Seeder küsis, kas kõnealuse raamlepingu tähenduses kulgeb Euroopa Liidu piir mööda Eesti ja Venemaa vahelist kontrolljoont või mööda Tartu rahulepinguga kindlaks määratud riigipiiri.

Siseministeeriumi esindaja vastas, et kõnealuse raamlepingu tähenduses kulgeb Euroopa Liidu piir mööda Eesti ja Venemaa vahelist ajutist kontrolljoont.

Helir-Valdor Seeder palus protokollida, et ta jääb piiri kulgemise küsimuses eriarvamusele, kuna tema hinnangul kehtib Tartu rahuleping ning Eesti riigipiir kulgeb mööda selles kindlaks määratud piiri. Kontrolljoone kohta ei ole sõlmitud ühtegi lepingut.

Ando Kiviberg tegi ettepaneku teha menetlusotsus.

Otsustati:
Toetada Vabariigi Valitsuse esitatud seisukohti (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Hanno Pevkur, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Tanel Tein).

Otsus
Komisjon otsustas toetada Vabariigi Valitsuse esitatud seisukohti.

Komisjoni otsus oli konsensuslik (konsensus: Ants Frosch, Ando Kiviberg, Anastassia Kovalenko-Kõlvart, Kalle Laanet, Hanno Pevkur, Helir-Valdor Seeder, Pipi-Liis Siemann, Tanel Tein).

(allkirjastatud digitaalselt)
Ando Kiviberg
esimees

Koostaja: Erle Enneveer
631 6440, erle.enneveer@riigikogu.ee